

Katastrofresan, del 1: Gästspel i Simla.

Resan föregicks av betänkliga katastrofer. Översvämningarna den första veckan i augusti 2010 drabbade inte bara Pakistan, utan under natten till den 6-e bröt skyfall ut över Leh som spolade bort halva Choglamsar med mer än 100 döda och bortåt 500 skadade. Vägarna förintades, och dit var jag på väg. Naturligtvis måste man överväga att uppskjuta resan under sådana omständigheter, men det vore ändå fejt, och jag hade redan meddelat min ankomst till mina vänner i Leh. Johannes propsade på att krisen gjorde det bara desto mer angeläget att jag kom och att just en sådan resa kunde frambringa desto mera värdefulla erfarenheter.

De sista dagarna i Göteborg blev hektiska, då samma torsdag som katastrofen inträffade i Leh en kollega till mig utslöts ur *Facebook* efter att ha lagt ner fyra månaders arbete på att där bygga upp ett nätverk. Det gällde att rädda vad som räddas kunde och bevara nätverket med eller utan *facebook*, vilket gjorde mina sista nätter hemma sömnlösa, men natten till min avresa löstes problemet, och hela hennes nätverk var intakt och räddat.

Jag hade turen att få en idealisk medpassagerare i Roijoi från Guahati, en ung fotografjournalist som arbetade i Delhi och hade varit på besök i Sverige och Finland. Vi blev genast hjärtligt goda vänner och upprättade en bestående förbindelse på *facebook*. Han visste mycket om problemen i Kashmir, att Manalivägen var stängd, att halva Pakistan spolats bort och att ingenting fungerade norr om Dharamsala. Han hade brukat besöka Dharamsala förr men tröttnat när det blev för turistiskt och för infekterat av trafik.

I Helsingfors gällde det att döda sju timmars väntan på flygfältet, men där fanns till all lycka gratis Internet. Man fick dock söka efter stationerna och lära sig, att det fungerade dåligt eller inte alls ju längre inåt terminalen man befann sig medan det fungerade bäst närmast fönstren. En kopp kaffe med karelsk pirog kostade 4,40 Euro, men jag hade försett mig med ett fruktförråd hemifrån som fick tjäna som överlevnadsmedel i brist på humana priser.

Vädret hade varit gynnsamt hela dagen, men frågan var vad som väntade i Indien. Skulle man alls kunna ta sig upp till Ladakh? Om inte kunde man försöka med Kinnaur och Spiti, de vanliga översvänningsregionerna, som i år var lämnade helt i fred.

Emellertid var det befriande att komma ombord på flygplanet och mötas av Offenbachs "*Barcarole*" från "*Hoffmanns äventyr*". Detta följdes av andra örontröster av Bach, Erik Satie, Mozart, Debussy och andra, och bara detta var ett gott tecken för resan.

Man kunde sova på flyget, men jet-laggen tog ut sin rätt på bussen från Delhi. Vädret var outhärdligt tungt av tropisk väta, det kändes som 110% luftfuktighet, och molnen var tjocka som havremust. De sju timmarnas väntan i Helsingfors hade försenat mig till Delhi, så att jag gick miste om Manalibussen. Hade de 7 timmarna varit 6 hade jag hunnit. Nu var enda möjligheten att nå Manali direkt att vänta till kvällen på en nattbuss, men att sitta där i den överfuktiga bastun en hel dag och vänta var inte inbjudande.

En buss skulle just gå till Simla. Jag hoppade på den, och sålunda blev det ett improviserat återbesök i Simla.

Bussresan tog 10 timmar men var inte särskilt tröttsam – jag sov nästan hela vägen och tog ut jet-laggen till fullo. I skymningen nåddes Simla, jag fick genast en nattbussbiljett till Manali klockan 21.40, och det tycktes inte föreligga något problem med vägarna.

Därefter skyndade jag upp till mitt gamla älskade "*Indian Coffee House*". Det var sent, risken var att det hade stängt, det var redan halv 8, men till all lycka var det öppet fortfarande. Sålunda kunde jag inta en mycket försenad kvällsfrukost. En kopp te, några äpplen och en banan hade varit min enda näring under dagen, och jag hade fortfarande ett äpple kvar från Göteborg.

Då "*The Indian Coffee House*" stängde först halv 9 utvidgade jag kvällsfrukosten till att urarta till rena festbanketten med även tomatsoppa och en extra kaffe och kände mig vräkigt lyxig.

Den hävdvunna vänligheten i Simla förnekade sig inte. Alla var vänliga och hjälpsamma, och naturligtvis ville alla erbjuda mig sina hotell. En erbjöd rentav 50% rabatt. Tyvärr måste jag göra dem alla besvikna då jag redan försäkrat mig om nattresan till Manali.

del 2: *Manali*

Nattresan till Manali förlöpte utan svårigheter trots punkteringar på vägen, och jag fick mycket angenämt resällskap genom fyra unga tyskar från Greifswald, den gamla svenska staden som mirakulöst räddades undan förstörelse i andra världskriget genom en klok officers insatser. De var i Indien för första gången, tre flickor och en kille, och kunde inte vara mer än 20 år om ens det. Det var förbjudet att dricka på bussen, men de var ändå mogna och kunniga nog att kunna bjuda på en liten whisky. Min egen flaska Martini låg ännu oöppnad, vilket jag nästan skämdes för.

De hade sitt eget förbokade hotell, så vi skildes vid framkomsten i gryningen halv 7 efter 11 timmars resa. Uppe vid Greenland fann jag gudskelov allting oförändrat. Min gamle värd satt i receptionen lika oförändrad som alltid och tog hjärtligt emot mig. Han hade tänkt på mig i dessa dagar, när Leh var helt ödelagt av vattenmassorna och vägen till Ladakh var stängd – den hade kollapsat av vattenmassor på båda sidor om Pang! mitt i öknen, men troligen skulle vägen öppnas igen någon av de närmaste dagarna. Förra året hade det regnat för litet, och i år regnade det för mycket. Vi möttes av regn hela vägen så fort vi lämnat Kullu. Man var åtminstone bärgad hem till Greenland, och folk fortsatte bege sig upp till Ladakh och Zanskar.

Under dagen klarnade situationen, och den var milt sagt förfärlig. Översvämningskatastroferna 2000, 2004 och 2006 var ingenting mot detta. Under måndagen evakuerades 81 strandsatta turister från Zanskar med helikopter till Leh. 250 indier och 76 utlänningar satt fast i Pang mitt i öknen på vägen mellan Manali och Leh då vägen på båda sidor om hade förstörts av "massiva jordskred". Dessutom satt det mycket folk fast på vägen mellan Kargil och Leh, och 150 satt fast i Lamayuru med vägarna förstörda runt omkring.

Min unge vän på Greenland berättade att det kunde ta fem dagar innan vägen blev farbar igen. Även Rohtang hade blockerats av jordskred redan före katastrofen den 6.8, kort sagt, det såg så illa ut att det knappast kunde bli värre. Det var mycket värre än jag någonsin kunnat tro av vad jag redan fått veta i Sverige.

Ett alternativ var att återvända till Simla och pröva lyckan mot Kinnaur och Spiti i stället. I år hade de trakterna skonats från översvämnningar – hittills. Ett annat alternativ var att fara tillbaka till Delhi, skita i alltsammans och återvända hem – med extra kostnader för biljettombokningen. Det tredje alternativet var att stilla och tålmodigt vänta i Manali – och det

var trots allt det mest inbjudande. Man hade det ändå bra här. Internet fungerade effektivt (drygt 8 kr/tim), man var bland vänner, och miljön var idealisk. Det var bara vädret det var fel på, som förstörde allt, men vägen var trots allt outhärlig för Indien och kunde öppnas tidigare än om fem dagar...

Som alltid i Indien fick jag olika och motsägelsefulla besked från olika terminaler. Enligt turistcentrum kunde det dröja en vecka, men en äldre man menade att vägen var viktig och därför hade topprioritet, varför det kunde gå fortare. Hela Leh med omnejd skulle dock vara som en krigsskådeplats.

Genom Internet skickade jag förfrågningar till mina vänner i Ladakh om det alls skulle vara någon mening med att komma dit. Ingen av dem hade besvarat mitt mail av den 2 juli, och frågan var om Internet alls fungerade där uppe.

Dock fick jag kontakt med Janne i Göteborg, som lyckligtvis ännu inte hade startat på sin resa mot Ladakh. Han frågade mig samma sak, om det var bäst att avbryta resan. Jag berättade att jag väntade på nyheter från Leh och frågade om han visste något om Birgit, som reste till Ladakh före oss. Han visste att 81 turister evakuerats från Zanskar. Jag visste att ingen av dem var svensk. Mera visste vi inte.

Ett alternativ som framstod som allt mera lockande var att bege mig till Dharamsala och därifrån organisera en tidigare hemresa. Det skulle förekomma viktiga körjippon i Göteborg kring månadsskiftet med Åsmabesök från Åbo, bland annat. Körfester skulle givetvis vara trevligare än gyttebad och krigsruiner i Ladakh. Till dessa frestelser bidrog även högtalarplågan i Indien, som var värre än någonsin, medan jag tyvärr glömt mina öronproppar i Göteborg.

Emellertid fick jag gott svar från Ladakh. Vägen var redan öppen till Keylong och skulle vara öppen hela vägen upp inom de närmaste dagarna. Följaktligen fattade jag beslutet att ta bussen till Keylong på måndag i hopp om att den långa vägen skulle vara öppen på tisdag. Därmed skulle jag bara ha förlorat två dagar, men förmodligen var Zanskar inte längre att tänka på.

Janne meddelade att han ändrat sina planer och avbokat sitt flyg till Leh. I stället skulle han koncentrera sig på Dharamsala och Kullu. Jag berömde honom för beslutet.

del 3: *Nederlaget*

Man hamnade fullkomligt i limbo. Alla uppgifter motsade varandra. Det fanns i huvudsak två riktlinjer. Den ena var positiv och hävdade att vägen skulle bli fri när som helst. Naturligtvis lyssnade man helst till dessa. Den andra var negativ och pessimistisk och såg väl mörkt på det hela och frambar helst bara dåliga nyheter: "Många far till Keylong och får vända tillbaka", "nya ras inträffar hela tiden", "för varje litet regn förlängs väntetiden", och så vidare. Tyvärr visade det sig att dessa var de mera realistiska.

Jag väntade till måndagen i hopp om att vägen till Leh då skulle vara öppen på tisdagen. När jag kom ner till busstationen fann jag ett ungt vackert tyskt par som också hoppades komma åtminstone till Keylong men ingen buss. Det gick ingen klockan 6, men halv 7 kom det in en till perrongen. Jag frågade om det var rätt buss till Keylong, det var det, och återvände till tyskarna för att delge den goda nyheten. Då försvann bussen. Samtidigt öppnade

biljettkontoret, och där fick vi veta, att det inträffat nya ras vid Rohtang under nattens regn och att vägen till Keylong nu var stängd igen.

Ironin var den, att vägen varit öppen under söndagen och att jag kunnat ta mig till Keylong då. Nu skulle sannolikt vägen från Keylong till Leh öppnas medan Rohtangpasset var stängt.

Det var bara att slokörad återvända till hotellet med bagaget extra tyngt av nederlag. Hur länge till skulle man nu behöva vänta? Jag beslöt att försöka på nytt på tisdag, och om vägen ännu var stängd på onsdag då erkänna nederlaget och retirera till Dharamsala för organiserandet av en tidigare resa hem. Men än så länge kunde ännu vad som helst hända.

På eftermiddagen fick jag bättre information om läget. Vägen kunde öppnas när som helst men var helt bortspolad vid Runtse nedanför det sista passet. Det var alltså samma situation som år 2000, när enda landvägen ut ur Ladakh var via Srinagar. Jag var där då när katastrofen inträffade och måste ta vägen över Srinagar för att komma ut, en bussfärd på mer än 50 timmar till Dharamsala, och den vägen var förstås också öppen nu. Ett annat alternativ var en inre väg längre österut från Sarchu till Leh för att kringgå Runtseproblemet, men den vägen kunde bara tas med jeep och kostade en förmögenhet utom att den krävde specialtillstånd. Så det var bara att planera för Dharamsala.

När jag kom ner till busstationen efter klockan 6 stod där en buss till Keylong och väntade. Den var fullproppad. Det var oerhört frestande att hoppa på den, och jag hade gärna besökt Keylong igen även om man därifrån måste vända tillbaka, och under tiden kunde Rohtangpasset kollapsa igen...

I stället hamnade jag på Dharamsalabussen, som var en skräckbuss med skrällande video som inte fungerade – den bara klickade och stannade och visade små fyrkanter hela tiden, medan den ena råa våldsfilmerna efter den andra avbröts på halva vägen, och ändå envisades konduktören med att ha på denna helveteslåda för full volym. Jag hade som sagt glömt öronpropparna hemma, vilket bidragit till resans totala fiasko.

I Palampur fem mil från Dharamsala måste vi byta buss i vanlig ordning och hamnade nu lyckligtvis på en buss utan video, men trängseln var fullkomlig, och alla trampade mig på tårna. Men fram kom vi.

Det regnade förstås i Dharamsala. Det hade i princip regnat hela dagen. Det hade i princip regnat hela resan. I McLeod Ganj gick jag genast till Green Hotel och hoppades att mitt gamla rum för 100 rupier var ledigt.

Tyvärr var mitt gamla hem i McLeod Ganj the Green Hotel oigenkännligt. Allt hade gjorts om. Moderniseringen hade gått som en bulldozer genom hela hotellet. Det fanns inga billiga rum kvar och inga enkelrum. Det billigaste var för 400 rupier, medan de flesta låg bortåt 800...

Således var man hemlös i Dharamsala för första gången på sju år. Min väninna i receptionen gav mig hänvisning till ett annat liknande ställe som jag aldrig hittade. I stället försökte jag finna mig till rätta i ett gästhus mitt emot, där värdinnan ville ha 190 för ett singelrum men kunde tänka sig att pruta till 180. Om jag stannade i flera dagar kunde det bli tal om 170, (alltså från 32 till 28 kronor). Jag installerade mig så länge för att bli av med bagaget men började genast söka efter ett annat ställe.

Jag hittade ett i backen upp mot Dharamkot, där jag blev väl emottagen av en förtjusande vacker tibetanska med mycket långt hår som talade god engelska. Hon hade singlar för 100

rupier. Jag installerade mig genast och återfann nästan hela resans förlorade moral i och med att jag funnit ett nytt hem i Dharamsala.

del 4: Nederlaget fortsätter

När jag vaknade första gången i Dharamsala efter min bästa natt hittills (– i Manali sov jag alltid dåligt,) ösregnade det. Bara för sakens skull gick jag ändå på en liten promenad uppåt men kom inte långt. Efter en frukost i byn klockan 8 slutade det regna, så jag beslöt att göra ett nytt försök för att komma lite längre. Av gammal vana fortsatte jag och kom ändå upp till Triund på 3000 meter utan regn. Detta var min första lyckade *trek* i bergen under hela denna resa – på 10-e dagen! Men sedan började det naturligtvis regna igen, men det var ljuvligt att återse mina gamla bergsvänner där uppe. Även Lakkas café vid *Snowline* lovades vara öppet, och det vore intressant att våga ett försök dit i morgon.

En engelsk familj satt i ett av caféerna på vägen ner och hade varit i Ladakh när katastrofen inträffade. De hade klarat sig med ett nödrop – just då hade de varit ute och kamperat mellan Spituk och floden, och deras guide hade varit mycket orolig över den stigande floden och de överhängande klipporna, som kunde lossna i det ihållande regnet, men lyckligtvis hade ingenting hänt. I det ihållande regnet hade hela busstationen, televerket, sjukhuset och andra livsviktiga byggnader spolats bort eller fyllts av lera. Med sina två barn ville de inte delta i det uppslitande räddningsarbetet i Choglamsar, men de hjälpte till med att rensa sjukhuset från lermassorna. Det krävdes 200 man i flera timmar för att befria den första våningen från ett två decimeter tjockt lager av lera.

Jag försökte få ett tidigare flyg hem. Vi försökte med Finnair, men min biljett var inte ombokningsbar. Vi försökte med andra flygbolag, men det billigaste vi fann var *Austrian Airlines* den 26 augusti för 5000 kronor, enkel resa. Om jag satsade på det skulle det inte bli fler resor i år.

Kort sagt, nederlagets tid var inte förbi, och dagens nyheter från Finnair och de ihållande regnen var inte precis upplyftande nyheter. En möjlighet vore att resa ner till Delhi och böna hos Finnair. Om det blev nej ändå måste man sedan resa tillbaka till Dharamsala igen efter ännu ett nederlag. I Ladakh nådde dödssiffran 200 medan 400 fortfarande saknades. Och vägen från Manali till Leh var fortfarande stängd redan vid Rohtangpasset. Några kashmiris anbefallde mig att fara till Ladakh via Srinagar. Det var också ett alternativ, liksom *Austrian Airlines* den 26-e. Min agent bad mig hålla kontakten, i fall något skulle dyka upp. Också med Finnair, det billigaste, kunde jag få en enkel biljett tidigare för mer än vad tur- och returresan hade kostat... Folk älskar att sko sig på andras katastrofer.

Jag återupptog förhandlingarna nästa dag. Det visade sig, att jag kunde få en plats hos Finnair på fredagen relativt billigt. I så fall måste jag bryta upp plötsligt utan att ha hunnit köpa presenter och böcker och utan att hinna säga farväl till någon. Det gick inte. Jag presenterade för min agent tre fullgoda argument för att Finnair skulle bereda mig plats tillbaka utan extra kostnad: 1) Jag kom från katastrofens Ladakh, 2) dess katastrof var värre än tsunamin 2004, och 3) jag var trogen kund hos Finnair sedan 2006. Jag bad honom fortsätta underhandla med Finnair på egen hand och lovade komma tillbaka till kvällen.

När jag så öppnade mina mail väntade ett svar från min vän i Leh, som hävdade att vägen från Manali nu var öppen... Kunde man tro på det? Han måste ju veta. Jag försökte få uppgiften bekräftad, men nätet hade inga nyheter om saken sedan 22 timmar...

Även om vägen verkligen var öppen var det tveksamt om jag skulle orka resa tillbaka till Manali och ta mig över den stora Himalayatröskeln till Ladakh, då min resemoral sjunkit till botten. Man hade den kraften som entusiastisk nyanländ från Norden, och konsten att få något gjort i Ladakh var att komma så långt som möjligt de första dagarna. 10 dagars strapatser och motgångar hade reducerat den kraften till ett minimum, men om Finnair skulle vidhålla sin omänskliga attityd var det ändå det bästa alternativet.

Emellertid fortsatte katastroferna och nederlagen som i en ond cirkel. Nya ösregn bröt ut, det skvalade hela natten till fredag den 20-e, och klockan 4 bröt oväder ut även i magen: total diarré, som lämnade mig kraftlös. Och på morgonen var det ovisst om man alls kunde ta bussen till Manali längre, då det hårda regnandet kanske brutit sönder vägen. Hur såg det i så fall ut vid Rohtang?

Det blev ingen Triundpromenad den morgonen, regnet ville aldrig upphöra, och det var bara att vila och vänta och ha utomordentligt tråkigt, känna sig misslyckad och vara övermåttan deprimerad.

del 5: *Islossning*

Det blev en buss till Manali. Den skulle ta 11 timmar, starta klockan 17 och vara framme 4 på morgonen, när staden låg som tystast och helt öde, men jag tog den. Man skulle i alla fall få sitta hela natten och slippa göra något.

Det blev en resa inte helt utan problem, ty naturligtvis bröt det ut regn på vägen, och söder om Kullu efter 3 på morgonen uppstod det en trafikpropp i ösregnet. Vi kom fram till Manali halv 6, då det började gry och staden började vakna.

Det första jag gjorde var att ta reda på hur det förelåg med vägen till Leh. Rohtangpasset var öppet, man kunde bege sig till Keylong, men Rumtseproblemet kvarstod, där vägen var helt bortspolad nedanför Tanglang La-passet. Det skulle ta minst en vecka innan den var farbar igen. Man kunde dock ta den längre vägen till Leh via Tso Moriri, den kunde ta tre dagar och var mycket dyr.

Hade jag varit yngre hade jag kanske gjort det. Nu var jag 58, i dålig form efter magkrisen och ville egentligen bara hem, trött på regnandet och kedjan av motgångar, som blivit ofrånkomlig i och med att redan den första länken brast: en framgångsrik resa till Ladakh kräver att man kommer fram genast utan svårigheter. Möter man svårigheter måste dessa oavlåtligt föröka sig.

Emellertid yppade sig en lysande möjlighet. Jag stötte ihop med en av mina gamla vänner och trotjänare från Greenland, och han visste att berätta, att man i delad jeep kunde fara upp till Leh via Tso Moriri för bara 1700 rupier (nästan 40 mil över ofarbara vägar för inte ens 300 kronor). Tso Moriri var den heliga sjön jag ännu inte besökt i Ladakh, så naturligtvis var frestelsen överväldigande. Det skulle också vara den lyckligaste lösningen på resans problematik. I stället för en förlust på mer än 5000 extra för en tidigare hemresa skulle resan

upp till Leh kosta mig inte ens 200 kronor extra, och jag skulle kunna genomföra och fullborda resan.

Jag sökte genast efter en jeepförare och fann en genast. Kruxet var att han skulle bege sig redan i natt klockan 4, och i morgon hade jag lovat närvara vid Dalai Lamas gästföreläsning i Manali, en stor händelse för Manali. Det skulle bli mitt fjärde möte med honom efter två i Leh och ett i Dharamsala. Jag sökte vidare efter en annan jeepförare, fanns det en kunde det finnas många, och nästa jag kom på ringde genast ett samtal till sin chef. Efter samtalet meddelade han mig, att det var möjligt att dela jeep till Leh via Tso Moriri, men "utlänningar fick inte färdas den vägen". Har ni någonsin hört något så dumt? Så var det med det. Han menade att det kunde bli problem på vägen med polis och böter och mutor... Jag lämnade honom genast.

Emellertid var vädret på bättringsvägen, och detta var den första dagen och kvällen under resan och nästan under hela sommaren som man kunde sitta utomhus och njuta. Det var fortfarande molnigt men äntligen åtminstone drägligt.

Jag avnjöt den uppe i Vashisht till min första middag ute på restaurang Lhasas balkong, och på väg därifrån kom jag förbi ett jeepkontor. Spontant steg jag in och frågade om de hade en jeep till Leh på måndag. Den unge mannen *in charge* ringde också här ett samtal och fick budskapet: Vägen till Leh är öppen! Det sades ingenting om priset ännu, men jag fick inbokad en fönsterplats på rätt sida och skulle återkomma i morgon efter Dalai Lama.

Den tillställningen visade sig ganska problematisk, ty tempelområdet var litet, men folk hade kommit från när och fjärran, trängseln var oerhörd och köerna till ingången oändliga. Det hade varit perfekt för en intim sammankomst med några hundra åhörare, men det kom några tusen. Dalai Lama själv var dock sig lik och alldeles sig själv – jag har inte märkt någon förändring hos honom under de 17 år jag varit engagerad i hans sak.

Söndagen blev åter regnig igen, men min resa fastställdes. Jag fick min biljett, det skulle bli en liten minibuss för elva passagerare, och den skulle ta omvägen över Tso Kar, inte Tso Moriri. Priset blev 1700 – allt stämde exakt som min vän vid ankomsten hade sagt. Det var bara att hoppas att den äntliga resan över Rohtang till månlandet bortom bergen skulle gå bra utan vidare komplikationer.

Kvällen tillbragtes i gott sällskap med fyra unga vänner från Tyskland, Argentina, Chile och Mexico. Mexikanskan var den trevligaste och den enda kvinnan, Diego från Chile var en stor entusiast, och argentinaren var egentligen italienare men hade aldrig lärt sig italienska, till sin stora grämselse. De ville alla tre komma till Ladakh men hade ännu inte lyckats. Vi hoppades kunna återses där.

del 6: *Lyftet*

Resan började illa. Jag infann mig punktligt vid busstationen klockan 6 på morgonen som jag instruerats, men ingen buss var där, och ingen buss kom. Efter en halvtimme började jag bli orolig. Då kom den. Chauffören var effektiv och beklagade förseningen, men den var inte hans fel. Den berodde på två israeliska turister som vi skulle plocka upp långt uppe i Old Manali på vägen.

De var dock förkrossade över den försening de vållat. Men vi kom nu äntligen iväg en timme försenade, vilket var kritiskt, då det just på denna farliga väg på 50 mil mellan Manali och Leh det gällde att hinna så långt som möjligt i dagsljus, då den mesta vägen var farlig genom den vildaste bergsöken.

Chauffören var dock mycket skicklig till all lycka och nästan virtuos. Han körde fort och klarade Rohtangpasset med alla dess trafikstockningar och lerpölar, som andra fordon körde fast i för att blockera vägen, på fyra timmar, vilket med en större buss hade brukat ta sex eller sju. Den tog elva passagerare, vi var sju till Keylong, två lokala vuxna och två barn utom israelerna och jag, och detta lokala folk hoppade av i Keylong. Där steg två nya passagerare på, ett ungt tyskt par.

Parallellt med oss reste en annan minibuss med nästan bara lokalt folk men även ett ungt amerikanskt par. Sålunda var vi sju västerlänningar och fem lokala män som färdades tillsammans i två minibussar mot Leh. Målet för dagen var att hinna fram till Pang till kvällen.

Det lyckades. Gradvis lämnade vi molnskyarna bakom oss, efter Baralacha La, det första passet på 5000 meter, började det klarna betydligt, och efter Naku La och Langchung La klarnade det nästan helt. Öknen var magnifik, genom denna annorlunda resa mot tidigare bussresor fick jag uppleva den i helt andra belysningar än tidigare, och det var mera påtagligt än någonsin hur den blev grönnare för varje år. Vi hann fram till Pang medan det ännu var ljust nästan exakt 12 timmar efter starten i Manali, och vi fick nattläger i Pang för 100 rupier sängen. Det var normalt.

Stämningen var god, moralen var på topp, alla var på gott humör, chaufförerna med sina kamrater drack whisky och åt äpplen, det israeliska paret spelade kort på sängkanten, medan jag satt med det tyska och amerikanska paret och pratade äventyr och erfarenheter. Allt lovade gott för morgondagen, och man var äntligen fri från det eviga regnandet, den klibbiga vätan i vilken ingenting torkade, och den ständiga molniga dysterheten.

De bara fötterna frös en aning under natten (på 4500 meters höjd!), men det var också det enda. Ingen snarkade, och alla verkade sova gott. Efter 7 timmar vaknade man klockan 5, då husfolket vaknade och började stöka i köket. Man fick en tillfredsställande frukost och var redo för avfärd. Israelerna försenade oss igen med att inte vilja vakna, men det blev inte mer än en halv timme.

Vi följde den vanliga vägen tills uppstigningen mot Tanglang La började. Där avvek vi mot öster och passerade småningom Tso Kar, en mindre sjö, och fortsatte sedan mot nordost till ett pass, inte särskilt högt, och sedan en lång väg nerströms mot Indus, där vi kom ut vid Mahe. Sedan var det bara 16 mil kvar till Leh och längs Indus hela vägen.

Detta var den intressantaste delen av vägen, att få följa Indus hela vägen ner från bara 10 mil från den tibetanska gränsen fram till Leh. Nackdelen med att vår chaufför var så skicklig och körde så fort var emellertid, att den lätta minibussen hoppade hela tiden, varför det var omöjligt att fotografera från fönstret. Chauffören körde inte, han hoppade, studsade och flög.

När vi kom fram till katastrofområdet vid Choglamsar var huvudvägen avstängd, och vi måste ta en omväg alldeles intill floden för att sedan komma upp till Fort Road. Det var inte mycket man kunde se av katastrofens lämningar, men ett och annat bilvrak kunde skönjas ute i floden.

Dock var staden ännu befolkad och gav intryck av *business as usual*. Man hade hört att alla turister flytt i panik så fort de kunnat efter den 6.8, men ändå såg man en del här och där. Det låg sordin över hela staden, men det var allt.

Hemma på Lung Snon blev jag lika väl emottagen som vanligt. Även där var allt som vanligt, alla mådde bra, och denna västra del av staden hade inte alls berörts av katastrofen. Min värdinna hade till och med fem gäster.

Även busstationen fungerade, även om delar av den låg i ruiner. Däremot var Themisgang ett annat katastrofområde, där regnet hade skövlat alla vägar och broar och en del hus. Det var alltså inte lönt att bege sig dit i år.

Det fick räcka med Lamayuru, Likir och kanske Alchi, om jag dock inte kunde släppa tankarna och drömmarna om Lingshed helt.

del 7: Leh.

Min första rekognocering i Leh gav till känna, att det mesta fungerade. Turismen fungerade, bara ungefär 25% av butikerna och rörelserna var stängda, och det var de bästa turisterna som var kvar. De första jag stötte ihop med var naturligtvis italienare.

Fatalt var dock dråpslaget mot televerket. Det hade spolats bort och nivellerats, varför den digitala trafiken fungerade dåligt. Mobiltelefonin kunde man glömma, ehuru den fungerade ibland med avbrott, och Internet hade tvingats återuppta den långsamma satellitkopplingen. Att sköta sin Internettrafik skulle därmed kosta skjortan, då den var lika dyr som långsam.

Det är ju tyvärr den orättvisa Internetregeln – ju långsammare, desto dyrare, ju snabbare, desto billigare. Det var bara att koppla ner och meddela, att jag skulle fungera så litet som möjligt på Internet så länge jag var i Ladakh – världens största och oundgängligaste universitet och bibliotek, men samtidigt världens värsta forum för trams och nonsens.

Alla var dock glada att se mig, vänligheten överallt var underbarare än någonsin, och jag var mera hemma än någonsin hos min familj i mitt hem i Lung Snon. Min vän Skarma fick jag inte tag i ännu, men i morgon ämnade jag besöka både honom och min andre gamle vän i Leh, överste Wangdus.

Alla mina gamla stamställen var öppna, så det var bara att njutningslystet begå kvällen hos "*Tenzing Dickey*", bästa restaurangen i Leh, som bara en annan tibetansk sylta kunde tävla med.

Kort sagt, man var mer än hemma igen, och vänligheten hos gamla vänner överallt var så definitiv och överväldigande, att man bara måste komma tillbaka nästa år igen för att göra allt det som väderkatastroferna i år omöjliggjorde.

Ett ungt tyskt par på Lung Snon hade just kommit tillbaka från Zanskar och kunde berätta hur det var där. Det var helt orört av katastroferna. Bussen gick som vanligt och tog sina 17 timmar på 250 kilometer, och visst förekom det problem på vägen, som det alltid gör, men de hade gjort en *trek* från Darcha till Padum utan någon extra svårighet. Zanskar var alltså öppet och fungerade. Det var bara att åka dit, om man hade tid.

Det viktigaste med ankomsten till Leh var väl ändå vad det betydde psykologiskt. Ännu i morse i den slängiga bussen, plågad av den infernaliska indiska skrällpopmusiken, som en liftande soldat envisades med att tortera oss med, under blytungta skyar och snålblåst och fullkomligt slut av den alltför tröttsamma resan, hade jag undrat, om jag någonsin mer skulle våga lämna Göteborg, ännu mindre våga återbesöka Indien. I och med framkomsten till Leh var situationen som en omvänd hand. Man var hemma, man var borta från den värsta delen av världen, man hade bergen i närheten utom mängder av vänner överallt, det var ett gyllene hemkomstögonblick, som man bara kunde önska att alltid skulle fortsätta. Man hade hunnit glömma vilket paradiset detta var.

Alla mina vänner i Sverige avrådde mig från att fara, och de skulle säkert ha kritiserat Johannes för att han ändå uppmuntrade mig att komma, fastän han om någon måste ha känt till katastrofens omfattning och kunnat informera mig därom, vilket han inte gjorde, kanske just för att han visste att det kunde avskräcka mig. Nu var jag honom tacksam för detta, medan nyckelrollen ändå innehades av min vän Pinto, som arbetade under Skarma, som fick mig att återvända till Manali, efter att jag redan farit till Dharamsala i ett försök att fara hem, för att ge Rohtang och vägen till Leh en andra chans. Utan hans påstötning hade jag sannolikt bränt plånboken och budgeten och återvänt hem, betalat en förmögenhet extra för en enkel biljett och sedan fått problem med reklamation från Finnair och krig med mitt försäkringsbolag. I och med ankomsten till Leh hade alla sådana faror eliminerats, och min budget (på 10,000 kronor) skulle räcka till.

På kvällen satt vi på tre man hand, fast två var damer, och diskuterade väderkatastrofen och dess resultat. Allt hade hänt på 20 minuter halv ett på natten med en upprepning tre timmar senare, som om någon skurit upp en kontinental säck med vatten över hela centrala

Ladakh. Det hade tydligen bara hänt en gång tidigare nedanför västra Leh för 60 år sedan och i Nubradalen för 100 år sedan. Den hade denna gång helt förskonats.

En av de båda damerna var en energisk gammal fransyska, som kommit regelbundet till Ladakh sedan 1998 och kunde allt om alla vandringsleder – hon visste precis hur man från Lamayuru skulle ta sig till Lingshed med de genvägar som fanns, men i år var det problem med förstörelsen genom vattnet och regnen.

Den andra damen var samma Karin som jag blivit så god vän med för tre år sedan, en fin äldre dam från Holland som varit gift i Amerika och var ute i humanitära ärenden. Det var verkligen en angenäm överraskning att få uppleva henne igen och inte ett dugg förändrad, snarare förnygrad, och det var helt ömsesidigt.

del 8: *Leh (forts.)*

Äntligen lite trekking! Äntligen var man fri att röra sig obehindrat utan regn, varför man kom ganska långt. Vid bestigningen av Tsemofortet konstaterades att ingenting alls syntes av Lehs skador efter katastrofen. Sjukhuset, telecentralen och busstationen, som skadats värst, stod ändå kvar och kunde återanvändas efter bortskaffningen av all lera. Choglamsar syntes inte från fortet.

Jag vandrade upp till dalens slut för att avlägga ett sedvanligt besök hos överste Wangdus, men jag hade inte mycket hopp om att träffa på honom. Mycket riktigt: allt var låst och förbommat utom herrtoaletten och hade antagligen varit så sedan katastrofen. Som överste hade han säkert ryckt in i katastrofhjälpen.

Under tiden kom solen fram ordentligt och blottade äntligen hela härligheten i det ladakhiska landskapet. Det var en gudomlig befrielse. På vägen tillbaka besteg jag ett berg bara för möjligheten att få några fina bilder, vilket lyckades. På vägen gick jag även upp till den japanska fredsstupan, som i år fyller 25 år. Där hade de tyvärr slagit upp ett staket runt hela tempelområdet, förmodligen för att förhindra att någon går över kanten, men staketet ger alltid ett beklämmande intryck. Inte en kotte var där när jag kom upp, vilket aldrig har hänt tidigare. Hela området verkade övergivet, och bara staketet var där och verkade skyldigt.

Internet fungerade, men nackdelen med satellitkoppling är att vädret måste vara klart om det ska fungera. Jag försökte koppla in min egen lilla handdator, men den kopplingen fungerade inte. Därmed försvann hoppet om att kunna komma undan gratis med Internet, när det ändå var så extremt långsamt. Man fick fortsätta betala skjortan för att mest bara sitta och vänta på långsamma uppladdningar.

På kvällen hade jag middag med Karen, vilket var mycket angenämt. Hon bara dök upp på min favoritsylta "*Tenzing Dickey*", och vi var nästan ensamma där. Hon berättade, att hon flugit till Indien den 5.8 dagen före katastrofen, att det redan följande morgon hade publicerats bilder från förödelsen som bara kan ha sänts digitalt med telefon, och att hon suttit på det första plan som flugit till Leh efter katastrofen. Hon hade varit mycket aktiv i räddningsarbetet.

En annan som hade varit det var Skarma. Återseendet med honom var hjärtligt, och han visade mig ett unikt dokumentärt material från katastrofen som han fångat på sin kameratelefon. Kanske var det han som sänt bilderna till pressen. Han hade till och med

fotograferat blixtnarna när ovädret började halv ett och som sedan upplyst hela natten. Efteråt hade han deltagit aktivt i räddningsarbetet främst med att gräva fram lik både i Choglamsar och borta i Markhadalen, där en holländsk dam hörde till offren. Att gräva fram lik i hårdnad lera och sedan få dem presentabla inför transport hem för begravning är minsann inget tacksamt arbete, men någon måste göra det.

Senare på kvällen, när jag intog mitt kvällskaffe på Gesmo, mitt favoritkafé, dök en av mina medpassagerare från Manali upp som följt med i den andra jeepen. Vi hade blivit goda vänner under resan, nu dök han upp igen på Gesmo, och det visade sig att han var ägaren. Vilket sammanträffande! Vi bytte adresser och skulle säkert ses igen, då jag var stamkund på hans kafé sedan årtal tillbaka.

Stenzing på Lung Snon visste att berätta, att det katastrofala ovädret halv ett på natten den 6 augusti hade vandrat från by till by mellan Indus och Ladakhbergskedjan och i princip förstört dem alla, från Sabu till Choglamsar och vidare bort till Phiyang och Themisgang, där den värst drabbade byn var Tia. Det kanske allra värsta momentet var dock när regnstormen slog till mot Lehs busstation. Där brukade alla de hemlösa samlas i drivor och särskilt till natten, då det alltid fanns sängplats på perrongerna, och just till midnatt avgick många bussar och lokalbussar, varför när regnstormen slog till denna busstation var som allra mest överbefolkad med passagerare, hemlösa, tiggare och löst folk. Det är omöjligt att uppskatta hur många som spolades bort och ut i tomma intet, då de flesta var okända och medellösa utan fotfäste i samhället.

Catherine, min franska gamla dam från Lung Snon, som talade lika god tyska som franska och var lika flytande i engelska men med ett förskräckligt uttal, blev under kvällen uppringd av sin man, som sade: "Du är försvunnen!" Hon hade varit i Zanskar när det hände och varken evakuerats eller meddelat sig med sin ambassad, varför hon rapporterats som försvunnen. Det fanns säkert många som hon, som inte berörts av katastrofen, varit på något skyddat ställe bortom ingenstans, fortsatt sina vandringar och upptäcktsresor som om ingenting hänt och inte ens nåtts av något bud om att hon borde meddela sig med sin ambassad. Det var ett lysande tillfälle här och nu för folk som faktiskt ville försvinna officiellt att göra det och lätt komma undan med det, då så många var försvunna som aldrig skulle kunna hittas.

del 9: *Leh och Sabu*

Under morgonen hade jag föresatt mig att besöka Choglamsar till fots för att beskåda förödelsen, fastän jag redan var övermättad med bilder därifrån, men halvvägs ner råkade jag ut för avtagsvägen till Sabu, som jag aldrig hade besökt tidigare. Där hade min vän Francisco från Alicante gått i retreat för två år sedan, varefter jag aldrig mer fått kontakt med honom. Nyfikenheten drev mig dit, och ingen hade rapporterat något om skadorna där.

Jag hamnade på ett fantastiskt ställe i början av byn, där jag bjöds på en extra frukost och te av ett vackert inhemskt turistsällskap, där deras guide, som så översvallande väl tog emot mig, såg precis ut som Ian Holm (Bilbo i Tolkienfilmerna). Det blev ett litet gemytligt *garden party* som inte alls ingått i programmet, men lika glad var jag för det. Han bad mig ta skadorna i byn i beskådande längre bortåt.

Där kunde man se hur hårt naturen hade farit fram. Det är bara lavaströmmar och lerskred av detta slag som kan transportera med sig stora stenbumlingar, som är de som åstadkommer den värsta skadan. Träd rycks upp med rötterna, hus pulvreras till trassel av bråte, ruiner och grus, broar förintas, medan lervällingen breder ut sig formligen som en lavaström. Den hade plöjt en bred gata genom hela byn och dragit med sig allt inklusive fyra hem och tolv personer. En familj hade på tjugo minuter förlorat fyra medlemmar.

På vägen därifrån fick jag lift med en herre som vänligt nog stannade sin bil bara för att erbjuda mig sitt sällskap. Han visade sig vara författare och musiker som just kommit ut med en bok om ladakhisk musik och folkdans. Vilket sammanträffande! Han var mycket berest och hade varit både i Danmark och Norge men inte i Sverige.

Här är nu en summering av den artikel, som publicerades 10.8, samma dag som min avresa från Göteborg, och som jag inte fick läsa förrän i Manali torsdag den 12.8 en vecka efter katastrofen. Hade jag fått inblick i denna artikels innehåll och därmed katastrofens omfattning hade jag säkert aldrig rest:

”Med hundra turister fortfarande strandsatta runt om i Ladakh arbetade helikoptrar i stafettrafik på övertid för att evakuera 81 utländska turister från Zanskar till Ladakh under måndagen. Samtidigt satt 150 indier och 76 utlänningar fast i Pang då jordskred raserat vägen på båda hållen omkring. Hundratals indiska turister sitter fast på olika ställen på vägen mellan Kargil och Leh. Armén förser dem med mat, vatten och skydd, men det kan ta 2-3 dagar innan de kan bärgas till Leh. Över 150 utländska turister sitter fast i Lamayuru mellan Kargil och Leh. De flesta av dem hade räddats från Zanskar, medan de indiska turisterna mest sitter fast på vägen. Av de 81 som räddats från Zanskar är 17 fransmän, 17 britter, 9 holländare, 8 tjecker och slovakar, 7 tyskar, 4 från Schweiz, Israel och Rumänien, 3 från Österrike, Australien och Italien och 2 spanjorer. Även lokala guider och tre bärare evakuerades. En rumänska i Zanskar kunde inte räddas, och tre utlänningar saknas fortfarande, däribland en fransyska.”

Det var troligen min ampra tappra fransk-tyska dam på Lung Snon, en krutgumma en god bit över 70.

Kvällen tillbringades med Karin, som skulle fara till Nubra på fyra dagar. Vi skulle komma tillbaka ungefär samtidigt, men jag beklagade att jag inte kunde ackompanjera henne, då jag denna resa skulle få vara helt utan Nubra, Ladakhs pärla och clou, där dess största magiska och spirituella energier är hemma.

Jag mådde inte bra, natten blev sömnlös så när som på två timmar, men jag hoppades på Lamayuru och Likir och på att dess bättre luft och avstånd från Lehs alla gräsligheter och trauman skulle hjälpa mig på fötter igen.

Johannes skulle invänta mig där. Han hade hållit sig i beredskap hela tiden sedan jag kom till Leh, och som vanligt skulle den återföreningen antagligen innebära höjdpunkten på resan.

del 10: *Konvalescenten.*

Med på bussen från Leh mot Srinagar var ett ungt vackert österrikiskt par, ett ungt tjeckiskt par och en ensam typ som verkade teutonisk. Det tjeckiska paret skulle liksom jag till Lamayuru medan de andra skulle till Srinagar. Österrikarna berättade att de väntat länge på

en buss till Srinagar, att de fastnat i Pang, att de väntat i Manali och råkat ut för många andra väntans prövningar. Med var också en ung japan som skulle till Srinagar.

Bussen tog den övre gamla vägen upp från Khaltse till Lamayuru, varför man än en gång fick gotta sig åt det svindlande övermäktiga bergslandskapet med oändliga serpentinvägar, ehuru man tyvärr begått misstaget att hamna på fel sida om bussen – höger i stället för vänster, men man kunde fotografera då den otympliga bussen var tillräckligt långsam.

I Lamayuru väntade en del överraskningar. Man fick gå ner från den övre vägen, men när man kom ner och hem till "*Dragon Hotel*", mitt hem i Lamayuru sedan 10 år, var det stängt, dött och låst, förmodligen till följd av turismkollapsen för nu exakt tre veckor sedan.

Man fick alltså finna ett nytt hem åt sig i Lamayuru, men till all lycka var Shangri La öppet, där jag blev överväldigande hjärtligt emottagen. Min gamle värd där kände genast igen mig och omfamnade mig spontant. Jag fick deras finaste rum för bara 150, som var finare än något jag någonsin haft på det dyrare "*Dragon*". Jag bjöds på välkomst-te, och sedan gällde det att rekognocera.

Jag sökte efter andra restauranger i brist på "*Dragonen*". Alla turistrestauranger var stängda, och de sjapp som var öppna serverade bara ris och linser eller omelett med *chaupathi*. Det var allt. Naturligtvis var klostrets nya restaurang öppen men svindyr, när jag kom dit krävde en munk mig genast på pengar för en inträdesbiljett till klostret, men det var restaurangen, inte klostret, som intresserade mig.

Då dök Johannes upp. "Jag såg när du klev av bussen men ville låta dig göra dig hemmastadd först. Jag visste att du skulle komma hit inom en timme."

Han var åldrad och sliten, och hans hår drog sig alltmer åt en askblond dominans. Han skulle aldrig bli helt vithårig men troligen alltid behålla den askblonda nyansen med inslag av den naturliga gulblondheten. Han var liksom hela Ladakh ganska sordinerad och dämpad.

"Jag är ledsen att jag lurade dig hit," sade han, som om han ville be om ursäkt. "Jag var rädd att du inte alls skulle komma om jag berättade hur det var. Tack för att du kom. Men kommer du alls att våga komma till Ladakh eller över huvud taget till Indien efter detta?"

Det var just det som var frågan, och jag kunde inte besvara den. Han såg på mig att jag var medtagen, jag berättade om min dåliga natt, att jag var mycket reducerad till kanske 60-75% och att jag hade en anstrykning av feber. "Det är bäst att du vilar dig. Se till att du får en ordentlig lunch där du bor, de lagar god mat där, och vila dig sedan ordentligt. Om du orkar kan vi sedan gå upp till Atitse efter kockan 3, när den värsta värmen är över."

Hans råd var gott, och jag följde det till punkt och pricka. Förra året hade jag begivit mig till Wanla av och an och till Atitse på samma dag och det efter Zanskar, men nu var frågan om jag alls skulle orka upp till Atitse ens. Det var inte så mycket den fysiska energin som falerade mig som den moraliska, som reducerats till kanske 20% av motgångarna under denna resa.

Emellertid fick jag en idealisk lunch, och jag kunde riktigt njuta av den stekande solen på Shangri Las terrass i väntan på min bästa måltid i Ladakh hittills, jag avrundade med te och kunde sedan sträcka ut mig på sängen i mitt vackra rum, medan livskrafterna långsamt återvände.

Tjugo över tre kom Johannes och hämtade mig, eller John, som alla kallar honom – det är väl bara jag och greker som fortfarande känner honom som Johannes. Det var ett vanskligt initiativ, men det var bra för moralen, och John puffade på mig med sina oerhört starka ben

som bara var senor och muskler. Det var sent, men han var säker på att vi skulle hinna tillbaka i tid före solnedgången, och jag litade på honom.

Vi kom ända upp, men till och med lilla Atitse hade drabbats av lerskred. De hade väljt fram precis vid sidan av klostret och lyckligtvis lämnat klostret i fred, men lerströmmarna låg kvar och hade torkat. De var förvånansvärt identiska med lava: oerhört vassa och oframkomliga, sylvassa som korallrev, och vägen upp till Atitse var delvis begravd: en caterpillar jobbade för fullt med att återställa vägen.

Bara en gäst bodde i klostret i en av dess tio *retreat*- och meditationsceller, förmodligen de bästa i Ladakh genom sitt läge och anrikhet – tystnaden och isoleringen var total, och klostret var Ladakhs allra äldsta. Han råkade vara ungrare, och John bytte en del ord på ungerska med honom. Där bodde och mediterade han alldeles ensam vem vet för hur lång tid, och så fick han besök av finländare.

John var mycket explicit i sin realism mot mig. "Så länge klimatkrisen fortsätter att accelerera, så länge kommer världen fortsätta att drabbas av förödande väderkriser, och kanske särskilt just Himalaya. Redan 1995 kunde man konstatera väderleksförändringen, när de gamla mönstren inte längre höll och hela Himalaya drabbades av skyfall och jordskred den 9 november, varvid 14 överraskades och omkom på Mount Everest. Det var alarmsignalen. Sedan dess har det hela tiden fortsatt att bli värre.

Jorden är inne i en kataklysmisk kris av drastiska förändringar. Människan har blivit en fara för allt liv på planeten och måste ta sitt ansvar och göra något åt saken eller gå under. Övergången från fossila bränslen till solenergi måste bli total och genomföras så snabbt som möjligt. Det är enda möjligheten att rädda allt liv på jorden.

Så om du kommer tillbaka, så vet, att väderlekskriserna hela tiden accelererar tills klimatförändringen hejdas, om den kan hejdas. Jag bara förelägger fakta för dig som du ensam kan ta ställning till. Tror du att du kommer tillbaka i november?"

Jag kunde bara säga som det var: att jag ännu inte bokat biljett.

Vi kom i god tid ner igen före solnedgången. Hela vandrigen hade tagit exakt tre timmar, men jag var helt slut. "Se där," sade John, "hur dålig kondis du än har orkar du ändå."

Han kunde tyvärr inte stanna till nästa dag, då han måste bege sig tillbaka till Srinagar tidigt på morgonen och återvända till de oöverskådliga hjälparbetena i Pakistan. "Du har sett förödelsen här i Ladakh, och likväl är det bara en promille av skadorna i Pakistan. Jag tror aldrig de kommer att kunna hämta sig."

Vi slöt dagen med en pikant och väl kryddad *thenthuk* på mitt Shangri La. Det var fortfarande fullmåne, och hela dagen hade varit paradisk. Det var som ett välkommet plåster för hela denna olycksdrabbade resa hittills, och jag kunde med gott mod vika morgondagen för Wanla och lekte till och med med tanken att stanna en dag extra i Lamayuru – det var så fridfullt, det var så tyst, vädret var så vänligt och idealiskt liksom alla människorna, så risken var att man skulle ångra det om man lämnade för tidigt.

Jag erbjöd John att dela säng med mig, jag hade ju en dubbelsäng och ett vackert rum, det var mycket länge sedan vi hade delat säng senast, och vi skulle förmodligen båda sova som stenar – ingen av oss snarkade, utan vi kunde faktiskt tävla om att sova ljudlöst. Han tackade gärna ja, och så slöts denna gudomligt minnesvärda dag. John påminde mig om att det var

Moder Teresas av Calcuttas dag jämte Konfucius, den kinesiske samhällsbyggaren, och förmodade att jag kände väl till det. Jag hade faktiskt inte kommit att tänka på det.

Man var mycket frusen efter dennas hjärtevärmade och ansträngande dag när mörkret kom, men min värd hade försett oss med fyra filtar, så det var ingen risk att någon skulle vakna frusen under natten.

del 11: *Lamayuru*

Johannes överraskade mig med att gråta i sömnen. Det var så hjärtslitande att jag måste väcka honom, och då visade det sig att han var vaken. Han grät av förtvivlan. Jag hade aldrig sett honom sådan.

Jag rörde vid honom, och när han märkte att jag var vaken behärskade han sig genast och bad om ursäkt. "Ursäkta mig, men jag är så förbannat trött." "Händer det ofta?" undrade jag. "Nästan varje natt.

I sjutton år har jag hållit på och gjort vad jag har kunnat för tibetanerna, men den kinesiska ockupationen har pågått i mer än 50 år och bara fortsätter och fortsätter under långsamt men säkert söndermalande av det tibetanska folket. Det finns inga mänskliga rättigheter i Kina, och tibetanerna är de som mest berövats varje tillstymmelse till dessa. De har ingen rätt till utbildning, till sitt eget språk eller sin egen kultur. De är mera plågade och hunsade och förtryckta än kurderna av turkarna.

Vet du vad den största skillnaden mellan tibetaner och kineser är? Det är inte att de är av olika raser med vitt olika språk, kulturer, traditioner och seder, men för en tibetan är varje individ det dyraste som finns och oersättlig. För kineserna är det likgiltigt om miljoner går under i en översvämning. Det är för dem bara en siffra, som det var för Stalin. Det individuella är fullkomligt värdelöst i Kina och snarare en belastning eller något oegentligt än något att ta vara på.

Och så kommer detta skyfall i Ladakh som på 20 minuter lägger halva landet i ruiner och drabbar bara oskyldiga. Jag orkar inte ta i tu med all denna universella orättvisa. Vi tar på oss för mycket, vi som försöker göra något åt saken, och det blir bara mer och mer hela tiden.

Och nu kryper till och med Obama för kineserna, därför att Bush satte USA i skuld hos dem. Världen struntar i det ständigt pågående folkmordet av minoriteter inom Kina och bara svansar och gör sig till för Kina därför att det är '*good business*', medan kineserna förbereder sig för att ta över världen. Det går inte. Någon måste protestera. Alla underjordens makter och demoner måste resa sig. Orättvisor kan inte få pågå hur länge som helst. Till och med Satan måste ju börja reagera. Och tibetanerna med sin mest särpräglade kultur och mysticism i världen är kanske just det folk som är det mest outhärliga för världen av alla."

Han var kroniskt upprörd, men det hjälpte att han fick avreagera sig en smula. Vi lade oss till rätta igen och försökte somna om, men det var omöjligt, och jag märkte att han stilla fortsatte gråta för sig själv.

Han lämnade mig omedelbart efter gryningen före sju, försökte säga lite skämtsamt: "Det är risk för att bli blödig när man kommer upp i den över medelåldern." Och när han gick verkade han lika käck och spänstig som vanligt.

Annat var det med mig. Det visade sig nu tydligt att det var en lunginfektion jag hade fått om dock inte alls så allvarlig som min lunginflammation här för tre år sedan. Jag gick ändå till Wanla, men när jag kom ner till vägfakéet hade det inte öppnat ännu. På väg tillbaka mot Shangri La, för att satsa på en frukost där, märkte jag att porten till "Dragon" var öppen. Jag gick in och mötte min gamla värdinna/väninna sedan tio år i köket och stöket. Återseendet var övermåttan hjärtligt.

Hon bjöd på frukost, och detta oväntade möte var det bästa omen jag hade kunnat få för dagen. Sedan gick jag åstad mot Wanla. Klockan var halv 8 när jag startade.

Även här hade översvämningarna drabbat vägarna, så att geografin nästan var oigenkännlig. Jag hade gått fel om inte en bonde vid strömkanten uppmärksamgjort mig på att jag gått för långt när det strida flödet gjorde vadställena nästan oöverkomliga.

På andra sidan passet var det ju en lätt promenad hela vägen nedför till Wanla, men krafterna var definitivt mycket reducerade, utom att jag led av självsprickor på fötterna och att sulan på vänstra sandalen höll på att lossna efter lerklivandet igår vid Atitse. Den svåraste självsprickan var mellan höger stortå och pektå, en spricka jag aldrig haft tidigare.

I Wanla förestod samma antika gubbe som förra året det enda stället som var öppet. Han gav mig te och nudelsoppa för 30 rupier, vilket var den perfekta lunchen. Styrkt av detta kunde jag försöka gå tillbaka igen, vilket bjöd på uppförsbacke nästan hela vägen. För första gången någonsin gick jag inte upp till det högt belägna klostret i Wanla, men jag hade ju besökt det alla år tidigare.

Som väntat blev återvägen tuff, men lyckligtvis fick jag litet medvind, vilket betydde mycket, och det förekom underbara moln, som svalkade. Icke desto mindre måste jag vila flera gånger under den långa uppförsbacken i den stekande värmen. Jag nådde Shangri La igen precis klockan 1, efter en *trek* på fem timmar med en halv timmes vila i Wanla.

På den nya restaurangen i klostret fann jag rispudding på menyn som välkommen lindring för min förkylning. Jag tog en andra portion efter några timmar. En indisk turist blev intresserad av mig och frågade ut mig. Jag berättade precis som det var, att jag förlorat resans tio viktigaste dagar bara på att vänta på att vägen till Ladakh skulle öppnas, att detta bara gav mig en vecka i Ladakh under vilken man knappt hann göra något, att resan därför var ett misslyckande och att det var osäkert om jag alls skulle komma tillbaka ett annat år. (Jag underlät att nämna de spruckna fötterna och de två hälsokriserna.) Han tillade stillsamt: "Ändå kom du tillbaka." Att jag kommit alls trots katastrofen betecknade han som det enda väsentliga.

del 12: *Likir*.

När vi skulle lämna Lamayuru på morgonen dök det upp tre andra bussaspiranter, en mycket trevlig ung kvinnlig konservator från Kroatien som skulle till Alchi, och ett par från Nya Zeeland. Vi hade tillsagts att bussen skulle komma mellan 9 och 10, klockan 9 var kroatiskan och jag där, Nya Zeeländarna skulle till Srinagar så deras buss väntades senare, men vår buss kom halv 11, precis som förra året. Vi hade tillsagts att vänta vid den övre vägen, då den nyare var stängd, och det var ingen liten klättring upp till den övre vägen. När

bussen kom möttes vi av en chock – den vände ner för att ta den nedre vägen, fastän denna egentligen var avstängd.

Jelena från Kroatien undrade: "Kan vi klara det?" "Vi måste," svarade jag och inledde språngmarschen ner från berget mot botten av staden. Jelena trodde aldrig vi skulle klara det men följde med.

På vägen ner brast först axelremmen på mitt bagage, och sedan gick den trasiga sandalen definitivt åt pipan. Panik-trekken ner involverade ett nödvändigt hopp på två meter, men både min och hennes kamera klarade det när vi slungade våra väskor, och vi hann precis till bussen, där vi hälsades ombord som hjältar. Några lediga platser fanns det inte, men vi kom i alla fall med.

Under detta äventyr blev Jelena och jag riktigt goda vänner tills vi skildes när hon steg av vid bron till Alchi och bytte e-postadresser. Hon visste allt om de pågående restaurationsarbetena i Ladakhs olika tempel och kloster.

När jag steg av i Likir väntade nästa chock. Mitt gamla Norbu-värdshus var stängt. Det var reglat inifrån, varför jag inte gav mig, och till slut öppnade en gammal gubbe och berättade att det var alldeles stängt. Han hänvisade mig till det andra nyare Norbu-värdshuset, skräckkomplexet för lyxturism, och med onda farhågor begav jag mig dit.

Emellertid möttes jag där av den gamla gumman som jag redan känt i nio år under mina besök i Likir. Hon bjöd mig genast på te med bulle, och det förekom en annan gäst i komplexet: Jean-Luc från Frankrike, som var en stor fotograferingsentusiast som mest älskade att plåta insekter. Han hade varit i Leh under katastrofen och talade varmt om de magnifika räddningsinsatserna. Alla hade arbetat tillsammans, buddhister, hinduer och muslimer med hela armén och många kristna som stannade kvar. Det hade varit en magnifik uppvisning i solidaritet. Under en hel vecka var Leh helt isolerat, medan det främst gällde att få ut all lera från sjukhuset. Det hade varit ett hårt arbete, men alla hade hjärtligt ställt upp. Det hade tagit två dagar bara att röja sjukhuset.

Även Jean-Luc hade försökt avbryta sin resa och fara tidigare hem. Air France hade krävt honom på 1000 Euro för en enkelresa hem, som han egentligen redan betalat för. Han flyger aldrig mera med Air France.

Så mycket kan man säga om katastrofkrisen i Ladakh, att alla har skött krissituationen på ett föredömligt sätt, särskilt folket, myndigheterna, turisterna och militären, med ett enda undantag: flygbolagen, som genomgående tycks ha struntat totalt i naturkatastrofen med alla dess mänskliga tragedier och krissituationer för att i stället stenhårt hålla på omänsklig formalism. Jag vet inte om alla flygbolag burit sig lika pottigt åt, men åtminstone Finnair och Air France – hade Finnair låtit mig fara hem när jag ville hade två sjukdomskriser undvikits. Deras tölpaktiga agerande bidrog inte så litet till denna resas totala demoralisering, som antagligen utlöste båda sjukdomskriserna.

Denna andra var dock någonting i hästvåg. Jag hade aldrig gått igenom någonting så fruktansvärt förut, och ändå var det egentligen bara en vanlig förkylning. Det var nätterna som var så fasansfulla i sömnlöshet, och emellanåt mardrömssviter, svullen hals, smärta vid sväljning, ibland en gastkramande frusenhet och en mördande matthet, som gjorde att jag denna gång inte ens orkade besöka klostret i Likir. Hostan var förödande och skulle antagligen hänga med länge.

Min värd var dock den samma som alltid, älskvärdheten själv, mycket uppmärksam på sina gästers välbefinnande och glad och fryntlig. Hans vackra hustru fick jag tyvärr inte träffa den här gången, hon var ute med korna, men mamman fanns på plats. Barnen var också borta och utflugna, så han skötte i princip hela stället ensam. Vi talade om hans gamla hus, hur mycket trevligare det hade varit i sin primitivitet och intimitet och enkelhet. Två nya hus hade han byggt i stället, det ställe som nu stod tomt och detta magnifika lyxpalats med hur många rum som helst. Priset var i regel 500-600, men han var god nog att låta mig komma undan för 300 – mitt dyraste logi för denna resa.

'Hat' (uttalat så kort som möjligt) var en holländare som bodde hos Norbu, och det var han som erbjöd mig skjuts in till Leh. Han var en av Ladakhs intressantaste personligheter från västerlandet. Han hade haft ett välbeställt jobb inom IT och hög ställning, när han helt sadlade om, bytte liv, sålde allt och köpte en bondgård i Frankrike och blev bonde. Han hade några underbara år tills han måste sälja allt igen och blev globetrotter på heltid i stället. När han trivdes någonstans stannade han och tog ett jobb för sex månader, och så hankade han sig fram i princip genom halva Asien. Han hade arbetat i Korea, Kina, Filippinerna och Indien bland många andra länder och var nu i Ladakh som skolinspektör betalad av den holländska staten. Han var djupt beläst och var troligen kvalificerad för vilket ansvarskrävande arbete som helst, men hans favoritfilosof var Schopenhauer, och han hade tyvärr en ganska syrligt pessimistisk syn på tillvaron. Han var troligen i min egen ålder och tyckte om att prata mycket, men trots sina skyhöga kvaliteter kvarlämnade han något av en bittert besk eftersmak.

Så for vi tillbaka in till Leh, där det gällde för mig att snarast möjligt finna en nedresa till Manali för hälsans skull samt att reparera min brustna väska och sandalen som förlorat sin sula.

del 13: *Leh och Choglamsar*

I Leh var allting som vanligt, och jag kunde genast börja organisera mig, fick väskan och sandalen reparerade och fick en minibuss bokad till Manali till onsdagen den 1 september, bara två dagar tidigare än ursprungsplanen.

Jag noterade att fler gick omkring i Leh med ansiktsmasker än någonsin tidigare. Stenzing hade en intressant förklaring. Även detta var lerrasetts fel. Det hade lämnat efter sig ett lerstoff som var omöjligt att bli av med och som täckte hela östra delen av staden och som hela tiden flög omkring vid minsta vindpust. Man hade försökt alla medel, vattenspolning, dammsugning och allt möjligt, men ändå låg det kvar och flög omkring överallt. Även därför var det skäl att lämna Leh så tidigt som möjligt.

Min hälsa var dock på återkommande, och för första gången på tre nätter hade jag ingen skräckmardrömsnatt med dödsångestkänningar längre. Emellertid gjorde det fortfarande ont både att hosta, andas och svälja. Min resa ner skulle kosta 2000, men det var det bekvämaste sättet, samma sorts minibuss för 12 personer som jag kommit upp med, och min hälsa hade rätt att kräva det.

På grund av de försmädliga omständigheterna missade jag en del vänner i år, främst överste Wangdus. Jag hade tänkt göra ett nytt försök att besöka hans hus i ändan av dalen, det

skulle ha blivit min sista *trek*, men krafterna räckte inte till, och han var antagligen ändå inte hemma. Ej heller träffade jag min vän Alimjan denna gång, Lung Snons granne, som hjälpt mig med italienarna 2004, eller Ali Rahi, min äldsta vän, som alltid brukat dyka upp men ej gjorde det denna gång. Däremot återupplivade jag bekantskapen med Muhammed från Zanskar med *Zanskar Heritage*-butiken på Old Leh Road, en mycket dammhärjad gata. Det var han som fann mig strax innan jag reste till Lamayuru och bad mig hälsa på när jag kom tillbaka, vilket jag gjorde, ehuru i ett bedrövligt tillstånd. Vi fick i alla fall återses.

Turerna kring min resa ner blev många. Först hette det att avresan skulle gå av stapeln klockan 6 och att vi skulle klara Tanglang La. När jag köpte biljetten hade det ändrats till klockan 4 via Tso Kar, alltså samma väg jag kommit, då Tanglang La ändå fortfarande var stängt. Jag hade bett om en fönsterplats på förarsidan för att få de bästa utsikterna och bilderna genom fönstret, men bara den vänstra fönsterplatsen längst bak var ledig. Med tanke på resans jobbiga förlängning och min havererade hälsa förhandlade jag mig då i stället till högerplatsen bredvid föraren längst fram – hälsan var viktigare än fotografering.

På morgonen infann sig jag och en äldre man punktligt vid banken klockan 3.30 i natten, som vi var anbefallda. Bussen kom klockan 4, den bestämda avgångstiden, men ett antal människor måste tydligen ännu plockas upp. Följaktligen for vi kors och tvärs i staden, upp och ner, ibland hittades några, ibland inte, så körde vi iväg till Choglamsar och man trodde att man äntligen var på väg, men där vände bussen om och körde tillbaka till Leh igen och för andra gången till busstationen, där det söktes efter någon som lika litet fanns där andra gången som första gången.

Klockan var halv 6 innan vi definitivt var på väg. Alla de andra passagerarna var lokala. Två gånger hade bussen passerat Lung Snon, så jag hade lika väl kunnat bli upplockad där.

Emellertid fick jag nu se Choglamsar i gryningsljus. Det var värre än jag kunnat föreställa mig eller fått intryck av genom några bilder. I princip hade halva staden eller hela centrala staden fullkomligt begravts levande av brun mudderlera, som krossat allt i dess väg. Kvar av katastrofen var nu bara fullkomligt tillintetgjorda ruiner, värre än efter något krig, jag kom faktiskt att tänka på Nagasaki, och de enorma högarna överallt av den bruna mudderlera som rensats undan. Det var inga små högar. De var som slagghögar efter kolgruvor fast bruna och låg i princip på båda sidor utmed hela huvudgatan, så att det inte fanns mycket plats kvar för gatan och trottoarerna.

Hur kunde detta hända? Experterna är överens. Det meteorologiska fenomenet med den extrema vattenurladdningen från skyn, som på 20 minuter slog ut ett helt land, var bara möjligt genom den höjda medeltemperaturen. Vid normal sommartemperatur, som var alldeles tillräckligt hög redan, hade det varit omöjligt, men vid de överdrivna temperaturerna kunde massiva moln bildas över denna dal och samlas där och tvingas till urladdning just genom den extrema temperaturen. Felet var alltså helt och hållet den globala uppvärmningen, som är särskilt kännbar och tydlig just i Himalaya, och som det fortfarande finns folk som förnekar. Den siste idioten är inte född än.

Då det var två förare som alternerade fick jag inte tillgång till platsen bredvid föraren utan måste hålla till godo med en fönsterplats på fel sida näst längst bak, där det var så gott som omöjligt att fotografera. Amerikanen satt framför mig, och vi blev goda vänner. Han var egentligen från Israel men bodde nu i Portugal, men hans accent var den samma som Isaac Bashevis Singers. Han hörde litet dåligt och var därför ansträngande att prata med – ingen direkt kommunikation – och gjorde ett halvt gaggigt intryck – han var säkert omkring 75 om inte mer – men man lärde sig trivas med honom ändå. Han var den enda andra västerlänningen ombord.

I Upshi tog vi upp ett par strandsatta som behövde lift, varför de fick åka med upp till Chumthang, ett vackert litet samhälle vid Indus övre lopp. Hon var tysk tibetolog men klädd som en äkta tibetanska men likväl mycket tysk till sättet, medan hennes vän var en lokal guide, en stor svartmusig *kashmiri*, skulle jag tro.

Annars förlöpte resan väl och utan incidenter. Naturligtvis insisterade chaufförerna på att ha i gång sin infernaliska indiska popmusik – jag fick ideligen be dem dra ner på volymen, vilket de gjorde, men de skruvade alltid upp den igen. Chaufförer som spelar högt i bilen tycks inte fatta, att ljudet alltid är starkare ju längre bak man sitter, men det är svagast hos chaufförerna längst fram, där det inte finns några högtalare.

Den sena starten gjorde mig orolig för resten av resan. Vid Sarchu inträffade den enda incidenten, när en stor militärtruck fått motorstopp och placerat sig precis mitt i vägen så att ingen trafik kunde passera – militärfordon tycks alltid göra så när de får motorstopp, åtminstone i Indien. Vi försökte alla hjälpa till med att dra i gång den men utan resultat. Helst hade man tippat den över ravinkanten. Vi nöjde oss med att slutligen skuffa den åt sidan av vägen. Där fick den stå och skämmas tills en bärgningsbil kom med förstärkning, så att den vanliga trafiken kunde fortsätta köra förbi.

Det var redan mörkt när vi passerade Baralacha La, men inga oväder störde oss den här gången, och vi nådde Darcha 21.10 efter 15 timmars och 40 minuters resa, vilket är ett gott resultat. I Darcha fick vi en god säng för 30 rupier, middag och te, och amerikanen bjöd på kakor, närmare bestämt äkta *Digestive-kex*, som han en gång lärt sig uppskatta i Sverige. Han hade arbetat på Billingsfors pappersbruk av alla ställen och även tjänstgjort i Bohusläns fiskarflotta samt på andra fiskefartyg vid Lofoten och Tromsö. Han hade fortfarande vänner i Borås och hade tyckt om Göteborg.

Det var tillsagt om avfärd klockan 5, men det blev kvart i 6 innan alla blev klara. Det var disigt och därför inget fotograferingsväder, men på vägen upp för Rohtang kunde jag ändå inte hålla tillbaka kameran. Vid nedstigningen 2000 meter på andra sidan somnade jag oavbrutet inför syrechocken. Det var varmt och fuktigt i Manali, men det hade inte regnat på en vecka. Det var som att komma från öknen till tropikerna. Vi var framme vid busstationen halv 1 efter knappt 7 timmar. Således hade hela resan tagit drygt 22 timmar, vilket är starkt med tanke på att vägen förlängts från 45 till 60 mil på grund av Rumtsesituationen – vid Rumtse saknades det fortfarande 18 km väg, som bara försvunnit och upplösts. Det var ingenting att reparera. Allt hade spolats bort. Man måste börja bygga en ny väg där från ingenting.

I Manali hade det inte regnat på en vecka, men det började när jag kom. Där var allt sig likt, och jag fick ett billigare rum denna gång äntligen utan television. Hälsan återvände snabbt, den bättre tillgången på syre gav mig omedelbart all min spänst tillbaka, men det gjorde ont i mellangärdet att hosta, då därvid muskler ansträngdes som aldrig annars används – samma problem som för tre år sedan. Natten blev helt paradisk med ostörd jämn och obruten sömn med förtrollande drömmar som väckte eftertanke – äntligen fungerade man normalt igen nattetid, och de fasansfulla nätterna i Ladakh verkade passerade.

Men hemma i Göteborg gick samtidigt Åsmabesöket från Åbo av stapeln med sångarfest i tre dagar, medan man satt som konvalescent i Manali och mest bara använde mellangärdet till att hosta. Det kändes inte rätt alls. Min reseentusiasm och –optimism hade fått ett rejält vådaskott under vattenlinjen genom denna resa som mest dominerats av frustrationer och umbäranden, sjukdom och strul, daglig skvalmusik och ett ständigt väntande på allt som inte fungerade och alla som inte höll tiden. Det kändes inte rätt att behöva betala 10,000 kronor för en månad av sådant. Enda ljuspunkten var egentligen att jag lyckligtvis ändå lyckats genomföra en hel del arbeten under vägen, av vilka det sista skulle kunna fullbordas i tid före hemkomsten. Men i Ladakh hade allting gått i stå då ingenting fungerade, då jag blev sjuk och då framför allt Internet hade satts tillbaka 10 år i tiden. Bredbandet hade förintats av regnkatastrofen, och man hade hänvisats till satellituppkoppling, som var beroende av molnfri himmel och som ändå kunde vara hur instabil som helst. Jag förlorade hela dagar i Leh på jakt efter något Internetkafé som fungerade, och om något fungerade kunde man bli avbruten mitt i sessionen av att det inte längre fungerade. När det var som värst var det bara två kaféer i huvudstaden som fungerade vilka alla då satt och väntade i kö på.

Men det svåraste och värsta av allt är den förfärliga nedskräpningen som hela tiden fortsätter att pågå överallt. Till och med i Ladakh slänger lokala människor ut tomflaskor, plastpåsar, karamellpapper och annat giftigt material som naturen bryter ned med svårighet ut i naturen utan den ringaste eftertanke. Det gör ont i själen och hela kroppen att ständigt behöva åse detta. Till och med framför anslag om att *"Don't litter"* så gör folk just detta nästan demonstrativt, och lika litet som de själva städar upp efter sig gör någon annan det.

"India is a dump," sade Claude La Barre till mig i Konstantinopel för ett decennium sedan, jag reagerade emot det, men tyvärr hade han inte helt fel utan snarare alltför mycket rätt.

del 15.

I Manali återhämtade jag mig snabbt, så att snart alla spår av den fasansfulla infektionen var borta utom en lindrig hosta. Jag kunde avsluta mina sista arbeten och sista medhavda böcker och tog sedan nattbussen till Dharamsala.

Det var för att undvika videoterrorismen och trängseln ombord som jag valde nattbuss framför dagbuss, men det visade sig knappast vara något bättre alternativ. Jag hade oturen att bredvid mig få en kashmiri med mycket bagage som han krävde att få hålla i famnen, så att jag pressades in i hörnet. Dessutom försökte han stjäla min plats, men där gick gränsen. För att få plats för sitt bagage knycklade han ihop mitt i ett otillgängligt hörn (vid ett tillfälle när jag tog en tepaus vid ett uppehåll) med den påföljd, att när jag steg av i Dharamsala hade vattenflaskan kommit upp och ner och varenda droppe runnit ut. Jag fann dock ingenting vått

i väskan, tills min mest sönderlästa bok dök upp, som hade sugit i sig varenda droppe. Det var fortfarande regntid, så det var inte mycket hopp om att boken skulle kunna torka. Det regnade hela vägen från Manali, varför det också regnade in i bussen, och en av damerna bland mina medresenärer fick hela sitt bagage genomdränkt. Vi kom fram till Dharamsala alldeles för tidigt klockan 4, inte ens kantine var öppen, det regnade, så att vandra upp till McLeod Ganj var uteslutet. Det var bara att sitta där på stationen i regnet och vänta och frysa och kanske sova litet emellanåt. Bussen upp skulle komma klockan 7, men naturligtvis var den mycket försenad denna måndag morgon. Den kom inte förrän närmare 8. Inte heller hade man på nattbussen skonats från skvalmusikhelvetet. Hur mycket nattbuss det än var höll någon sin förbannade telefon på halva natten med digital skräpmusik, som var omöjlig att lokalisera, då den var där framme någonstans. Ännu en mardrömsnatt att lägga till annalerna.

Samtidigt drabbade i dessa dagar en jordbävning Christchurch på Nya Zeeland med 7.1 på Richterskalan. Även där, liksom i Leh, slogs hela mobiltrafiken ut och staden blev isolerad, precis som i Leh, fastän Nya Zeeland och Christchurch är fullständigt modernt och teknologiskt högutvecklat, i motsats till Leh, som var fattigt och knappt rest sig ur stenåldern.

Mina koreanska vänner bodde kvar på mitt ställe "Khalsang" och var lika stökiga som förut – de tycktes ha haft fest varenda natt så länge de varit där. Som längst hade de hållit på till halv 5. Nu var de ett helt gäng med whiskyflaskor och mycket höga röster plus en stökig radio, som de försökte överrösta hela tiden, så jag fick säga till dem. Jag hade ju knappt sovit under den hemska bussnatten, klockan var 22 och jag var mycket trött, men de fann sig genast, stängde av burkmusiken och lät mig sova. Jag fick därför en mycket god natts sömn, vilket jag var mycket tacksam för.

Därför kunde jag gå upp tidigt till Triund följande morgon. Solen sken, så det var riktigt njutbart. En god nyhet mötte mig där uppe: de förskräckliga staketerna hade äntligen avlägsnats efter tre år, jag hade skriftligen protesterat mot deras förfulning av detta fantastiska högfjällsområde redan när de sattes upp, och nu hade de äntligen åkt ner. I stället hade ett plakat satts upp där besökare bönförlas om att inte skräpa ner. Även detta var ett utomordentligt steg framåt.

Men det märkligaste av allt var att min hälsa var så hemskt mycket bättre. Jag hostade fortfarande, men jag kom upp till Triund som ingenting, vilket var en avgörande bekräftelse på att min hälsa och kondition var mycket bättre nu än i början på resan, trots alla kriserna.

Det var en sådan njutning att sitta där uppe i solen i det befriade Triund, som äntligen var helt rent igen, att jag rentav började umgås med möjligheten att komma tillbaka 26 oktober. Är man frisk kan man tänka hur positivt som helst, och det gör bara gott.

Emellertid blev natten svår. Under eftermiddagen bröt det ut ett massivt skyfall som urartade till ett ännu värre åskoväder som varade halva natten med oavbruten blixtbelysning. Så måste det ha varit i Leh under natten till den 6 augusti. Det var omöjligt att sova för dundret och spänningarna, medan man nödgades hosta desto mera i stället. På morgonen var rösten delvis borthostad igen.

Emellertid lovade morgonen gott och blev idealisk, så jag gick upp till Triund igen och vidare till *Snowline*. Det hade inte kunnat vara vackrare. Som min vän Ali Baba sade, där han hjärtligt tog emot mig i sin butik: "Vad spelar det för roll om man är sjuk eller frisk, om ens resa havererar eller blir lyckad, man kanske hade blivit ännu sjukare hemma eller där råkat ut

för en trafikolycka och ångrat bittert att man inte rest bort, allt kommer på ett ut, och man kommer alltid igenom, och på andra sidan väntar alltid ens rättmätiga belöning genom erfarenhet som man kan vända till godo.”

Det kunde stå som motto för hela resan.

del 16: *Plåster på såren.*

Om resultatet av denna till 50% katastrofresa skulle bli att jag inte mera skulle återvända till Indien skulle anledningen dock inte vara katastroferna, det faktum att det blivit dubbelt så dyrt att leva i Indien som för 10 år sedan eller några andra umbäranden och besvär, utan helt enkelt det problem som dök upp redan under 90-talet och som tyvärr oavslutligt förvärrats: den förbannade skvalmusiken, som alltid spelas för högt och som alltid är outhärdligt stressande. Ingenting ont om den indiska popmusiken som sådan, den är mycket bättre än den västerländska, där i regel ingen sjunger rent men alla skriker, i den indiska sjunger man utan att skrika och alltid perfekt rent, så att bara detta är ett beundransvärt fenomen; men jag råkar tyvärr vara något av en kompositör, jag har alltid teman att laborera med i huvudet, där jag alltid spelar min egen musik som jag föredrar, typ Brahmsymfonier, Sibelius, pianokonsert och sådant, och att då få denna musik avbruten, störd och ersatt av enfaldig popmusik är den totala förnedringen. Jag vill inte bli påtvingad musik som jag inte vill höra, det måste jag uppleva som ett slags hjärntvåttsvåldtäkt, och det är detta som alla restauranger, taxibilar, jeepar, bussar, flygplan och hotell utsätter en för utan någon hänsyn alls. Detta stressproblem kan jag sorgfälligt undvika hemma, men som resenär i Indien är det omöjligt, och det har oupphörligt blivit värre från år till år.

På tal om detta hjärntvåttsproblem hade jag ett av resans intressantaste samtal med holländaren Hut i Likir, som menade att tankefrihet var en omöjlighet, att vårt moderna stressamhälle helt utmanövrerat den, och att den till och med bland hur fritänkande filosofer som helst var en omöjlighet, då dessa alla fallit för svagheten att skapa sina egna filosofiska system, som måste trälbinda sina lärjungar i ett tvångsmässigt beroende, som kristendomen gjort, Karl Marx, Martinus och i stort sett vilken filosof som helst. Ingen filosof var fri, utan de hade alla fastnat i sina egna tanke-system som de gjort till en fälla för alla som följde dem. Således var egentligen den enda riktiga tankefriheten att ta avstånd från alla filosofiska system utan undantag, alltså den totala anarkismen. Allt annat, menade Hut, är hjärntvätt.

Och visst är det sunt, då konsekvensen av detta är att ifrågasätta allt och tvivla på allt och bemöta allt med en skäligen kritisk inställning. Av alla religioner är buddhismen den enda som uppmuntrar detta. Således är egentligen alla andra religioner i princip bara fördömda hjärntvåttsfällor.

För att i möjligaste mån undvika problem under hemfärden valde jag att bege mig i god tid ner till Dharamsala för att där ta en lokalbuss till Delhi klockan 3. Detta visade sig klokt. Bussen var rymlig och bekväm, chauffören körde effektivt, och för en gångs skull bjöds man på intressantare musik från högtalarna. Det var en sorts primitiv upptagning av en hinduisk fest utan andra instrument än suggestiv rytmik och någon flöjt. Huvudsångaren var ett barn som svarades av ett slags indefinit kör, men barnet sjöng spontant och entusiastiskt, och responsen var enorm. Stämningen var helt äkta och levande, ingen playback, ingen mixning,

utan det var helt naturligt, vilket gjorde det trots den primitiva och något skrälliga kvalitén riktigt intressant och njutbart.

Vi nådde Delhi efter 3 på natten, jag fick genast en motorrickshaw till flygfältet, han begärde 400, jag föreslog 200, och vi samsades om 300 – det var ändå billigare än taxi, och inga bussar gick på natten.

Vid det hyperna flygfältet stannade min förare någon kilometer utanför och sade att motorrickshaws inte fick komma närmare. Jag fick fortsätta med taxi. En taxi uppenbarade sig, och efter mycket argumenterande gav jag rickshawföraren 200 och taxichauffören 100. Sålunda kom man åtminstone fram till flygfältet.

Monitorerna meddelade att man redan kunde checka in på Finnair. Det visade sig att det kunde man inte alls. Vi fick stå och vänta i en timme utanför diskarna, ett dussin tidiga passagerare och jag, innan de öppnade. Som en av de första kunde jag försäkra mig om en fönsterplats. Jag lovades en sådan hela vägen till Göteborg, men när det kom till kritan var det lika förbannat en plats vid gången. In i det sista var Finnairs samarbete med mig på denna resa obstruerande. Nackdelen med att sitta vid gången är att där vandrar alla passagerare förbi med baciller från hela världen. Har man inte blivit smittad tidigare under resan blir man det då, då alla andas samma luft. Det var förkylningen i Leh som definitivt hade stukat mig och min resa den här gången, det sista som får hända på en krävande resa är att man blir sjuk, just det hade mer än något annat saboterat min resa, vilket jag betecknade som ett avgörande nederlag. Det lutade definitivt åt inga fler indiska resor detta året.

Emellertid var det stora plåstret på såret, att jag trots de extrema omständigheterna med större omkostnader hade klarat resebudgeten på under 10,000 inklusive allt, fastän livet blivit så mycket dyrare i Indien. Den dagliga kostnaden hade varit 111 kronor med då även de båda dyra minibussresorna till och från Leh inräknade plus tre flaskor whisky, den enda effektiva och gångbara medicinen – utan den hade jag knappast klarat resan.

Min sista reskamrat blev en indier från Punjab som 1992 flyttat till London och där skapat sig en förmögenhet, varpå han flyttat hem till Indien igen. Det fanns många sådana. Han medgav att Indien blivit dyrare, på tio år hade priserna tredubblats, men man kunde ännu leva hur billigt som helst om man hade de rätta kontakterna. Han rekommenderade åt mig en god vän i Kullu, som jag kunde bo gratis hos hur länge som helst, medan jag samtidigt kunde utforska Parvatalen med platser som Manikaran och Malana... Han erbjöd mig alltså ett strålande framtidsperspektiv i Indien. Jag belyste för honom mitt problem med den fördömda oväsensmusiken och att jag hade mitt musikaliska arbete i Göteborg...

Så slutade denna skitresa, mitt livs första, som jag aldrig ville upprepa. Finnairs avskedspresent för min treåriga trohet var att vägra mig en fönsterplats, och vin på flyget fick man numera betala för. Vem fan vill flyga med omänskliga flygbolag?

Alltid när jag inte fått en fönsterplats har den personen som fick den i stället fullkomligt struntat i fönstret, dragit ner luckan, bara sovit eller läst tidningar. De har aldrig visat något intresse för utsikten, medan för mig det är något av en flygresas enda tjusning.

Så kom jag hem arg och sjuk och med infekterat öga dessutom men skulle åtminstone nu äntligen få börja arbeta igen.

När jag kom hem visade sig vädret i Göteborg ha varit vackert och lagom varmt hela tiden, ännu en indikation på resans fullkomliga felslagenhet.

Min vikt påfanns vara under 60 kilo. Inte konstigt att jag känt mig svag, medan dock segheten trots denna svaghet måste framstå som smått imponerande.

***

Kommentar. Denna resa kom att i överväldigande grad fullkomligt domineras av den häftiga naturkatastrofen i Ladakh den 6 augusti 2010, som till 50% sopade rent bland byar och städer strax norr om Indus och svepte med sig 700 offer som aldrig kunnat återfinnas. Detta plötsliga skyfall, som endast varade i en knapp halvtimme, var ett meteorologiskt fenomen som rent fysiskt uteslutande berodde på den globala uppvärmningen. I princip regnade det aldrig i Ladakh före detta århundrade, medan sedan år 2000 de ungefär vartannat år återkommande regnkatastroferna och översvämningarna ständigt förvärrats.

Det finns fortfarande människor som förnekar den globala uppvärmningen och klimatkrisen och som hävdar att den enbart har naturliga orsaker. Även om den faktiskt bara skulle ha naturliga orsaker är ändå människan i den positionen, att hon kan ta ansvar och göra något åt saken. Det finns ingen ursäkt för ståndpunkten att ingenting bör göras åt saken eller att man ändå inte *kan* göra något åt saken. Antag å andra sidan att klimatförändringen faktiskt bara är ett resultat av människans missbruk av naturen. Faktum är att detta globala missbruk är brottsligt då det resulterat i oöverskådliga miljökatastrofer med redan ett antal djur- och växtarter utrotade. Om människan då ställer sig passiv blir hon bara ännu mera brottslig, och naturen har hittills sedan tjugo år oavlatligt accelererat frekvensen av naturkatastrofer och jordbävningar, som har bevisats ha ett samband med klimatuppvärmningen.

Naturligtvis innebar resans prövningar ett svårt mothugg för framtida reseprojektering över huvud taget, och det blev ingen mera resa det året, men följande år blev det inte bara en återresa till Ladakh utan dessutom en senare och mycket lycklig Himalayaresa (se *Bonusresan*), så det finns ingen anledning till att avstå från vidare resor. Den enda ursäktliga anledningen skulle i så fall vara plikter på annat håll som till exempel nödvändigt arbete. Det största problemet med mina resor har alltid varit att jag aldrig kunnat ta med mig den musikaliska verksamheten.

10 augusti – 10 september 2010